

Ert diarienummer: S2023/02794

Regeringskansliet
Socialdepartementet
103 33 Stockholm
s.remissvar@regeringskansliet.se

Handläggare:
Zarah Melander

Kopia till:
s.sof@regeringskansliet.se

NSPH:s yttrande över betänkandet Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen (SOU 2023:40)

Nationell Samverkan för Psykisk Hälsa (NSPH) är en organisation som samlar patient-, brukar- och anhörigorganisationer inom det psykiatriska området. Nätverket har idag 13 medlemsorganisationer. Dessa organisationer är RFHL, RSMH, Riksförbundet Attention, Sveriges Fontänhus, Riksförbundet Balans, Schizofreniförbundet, Frisk & Fri, SPES, SHEDO, Suicide Zero, Svenska OCD-förbundet, ÅSS och FMN. Vi ser patienter, brukare och anhöriga som en oumbärlig resurs genom deras unika kunskap och anser att deras perspektiv och erfarenheter bör ha ett större inflytande över beslut och insatser som berör dem både på individ- och systemnivå.

NSPH är positiv till samtliga förslag som presenteras av utredningen, som på olika sätt syftar till att stärka barns möjligheter att utkräva sina rättigheter. I det följande utvecklar vi NSPH synpunkter på de tre deluppdrag med tillhörande förslag som presenteras i betänkandet.

Uppdraget att ta ställning till om Sverige bör ratificera det tredje tilläggsprotokollet till barnkonventionen om en individuell klagomålsmekanism

NSPH välkomnar och delar utredningens bedömning om att Sverige bör ratificera det tredje tilläggsprotokollet till barnkonventionen. Trots de utmaningar som finns i det befintliga klagomålssystemet inom Barnrättskommittén, som exempelvis långa handläggningstider och stundtals otydliga rekommendationer, är det en viktig markering att Sverige tar barns rättigheter på allvar. Möjligheten till en sådan prövning ger enskilda barn möjlighet till upprättelse vid en kränkning av en rättighet. Det går också i linje med den långa tradition av att värna mänskliga rättigheter som Sverige har, där Sverige anslutit sig till majoriteten av FN:s kärnkonventioner inom området mänskliga rättigheter med tillhörande klagomålsförfaranden, vilket också lyfts fram i betänkandet.

För NSPH är det mot den bakgrunden självklart att tillstyrka utredningens förslag om att Sverige bör ratificera det fakultativa och tredje tilläggsprotokollet till barnkonventionen om ett klagomålsförfarande. NSPH vill här även betona vikten av att information om

klagomålsförfarandet som är tydligt, tillgängligt och anpassat för barn tas fram, för att barn också ska få ökad kännedom om sina rättigheter och möjligheter att få tillgång till dessa.

Uppdraget att säkerställa barns möjligheter att klaga och utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen i svensk lagstiftning

NSPH välkomnar och tillstyrker de förslag som presenteras i den andra delen av betänkandet, som handlar om åtgärder i svensk lagstiftning för att förbättra barns formella och faktiska möjligheter utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen. De barn som delar med sig av sina erfarenheter av den sociala barn- och ungdomsvården i betänkandet pekar på många av de stora bister som finns gällande barns möjlighet att få information, bli lyssnad till och kunna påverka sin situation. Det är berättelser och erfarenheter som vi dessvärre även känner igen från NSPH:s medlemmar.

Utredningen lämnar även förslag kring hur samhället bättre kan ta fram och erbjuda tydlig, tillgänglig och anpassad information som vänder sig direkt till barn, vilket vi välkomnar. Här ser NSPH vidare att kompetensen kring åldersanpassad möjlighet till delaktighet och inflytande behöver öka inom alla de instanser som möter barn och unga, för att möjliggöra att de alltid ska kunna vara delaktiga i möten och beslut som rör dem.

NSPH vill i sammanhanget särskilt lyfta fram situationen för barn och unga som vårdas mot sin vilja genom LPT, vilka omfattas av förslagen som lämnas i denna del av utredningen. Att bli föremål för psykiatrisk tvångsvård är en mycket ingripande åtgärd. De barn och unga som tvångsvårdas utgör en av våra mest utsatta grupper, där samhället också behöver ta största möjliga ansvar och säkerställa att högsta möjliga kompetens finns för att möta de behov som föranlett placeringen.

I de fall där barn och ungas rättigheter brister finns idag väldigt begränsade möjligheter för dessa barn och unga att utkräva dessa rättigheter, vilket utredningen också pekar på. Oroväckande är dessutom att antalet barn och unga som tvångsvårdas enligt LPT ökat drastiskt de senaste åren enligt Socialstyrelsens nationella statistik. Det här menar NSPH är något som ytterligare pekar på vikten av att stärka upp barns rättsliga ställning inom just tvångsvården och att detta dessutom behöver ske skyndsamt.

Uppdraget att se över möjligheterna att staten bidrar till att etablera barnombud inom civilsamhällesorganisationer

NSPH välkomnar och tillstyrker utredningens förslag om att införa en försöksverksamhet med oberoende barnombud. NSPH:s hållning är att införandet av ett oberoende barnombud stärker barns förutsättningar att få sina rättigheter tillvaratagna i praktiken. Det är också ett erkännande av barn som egna rättighetsbärare, vilket vi anser är ett viktigt ställningstagande.

Det kommer alltid finnas barn som, av olika anledningar, behöver få tillgång till den typen av stöd som ett oberoende barnombud kan erbjuda. Det kan till exempel handla om barn som har resurssvaga nätverk, som lever med psykisk ohälsa eller som faller mellan stolarna hos olika samhällsinsatser. Bland de målgrupper som NSPH företräder kan det handla om barn som lever med psykisk ohälsa, sjukdom eller funktionsnedsättning som gör det särskilt

svårt att navigera i ett komplext samhällssystem. Det kan också handla om att anhöriga som själva kämpar med psykisk ohälsa eller som har en alldeles för hög belastning, vilket kan begränsa deras möjligheten att ge stöd.

Här vill NSPH dock särskilt betona att ett oberoende barnombud är ett komplement till det befintliga systemet, inte en konkurrent, vilket betyder att införandet inte får ske på bekostnad av övriga viktiga samhällsinsatser. Det innebär att samhället parallellt med införandet av barnombud, även behöver fortsätta satsa för att utveckla det offentliga stödet som ska erbjudas till barn som på olika vis far illa eller som av andra anledningar behöver stöd. NSPH menar att samhället dessutom behöver satsa på att stärka upp barn- och ungdomspsykiatri, samt de verksamheter som möter barn och unga inom exempelvis skolan, fritiden och socialtjänsten. Här ser vi också att ett oberoende barnombud kan utgöra en viktig brygga mellan olika insatser eller för att hjälpa barn som far illa eller är i behov av stöd få tillgång till olika stödinsatser.

NSPH:s hållning är mot den bakgrunden att etablering av barnrättsbyråer med oberoende barnombud är mycket viktigt för att samhället ska kunna ta ansvar och hjälpa de barn som befinner sig i utsatta situationer. Det är viktigt att det finns en oberoende instans som kan företräda och ge stöd direkt till barn som upplever att de får sina rättigheter kränkta.

NSPH delar utredningens bedömning om att en sådan stödfunktion för barn som föreslås ska finnas i civilsamhället. Vidare stödjer NSPH det förslag som presenteras av utredningen gällande etablering och uppbyggnad av barnrättsbyråer med oberoende barnombud genom en försöksverksamhet. Det är viktigt för att kunna utveckla kvalitativa verksamheter för barn i utsatta positioner. Från NSPH:s sida vill vi även betona vikten av en stabil, kontinuerlig och långsiktig finansiering till dessa verksamheter, vilket är avgörande för att civilsamhället ska kunna etablera och erbjuda ett gott stöd.

Avslutningsvis vill NSPH skicka med att frågan om inrättandet av oberoende barnombud hänger samman med huruvida Sverige ska underteckna det tredje tilläggsprotokollet, vilket föreslås i betänkandet. För att barn i praktiken ska få chans till upprättelse vid en kränkning av en rättighet menar NSPH att det är helt nödvändigt att det också finns ett oberoende barnombud som kan möjliggöra detta för enskilda barn.

Nationell Samverkan för Psykisk Hälsa, NSPH

Conny Allaskog
Ordförande NSPH